

TJOCKA SLÄKTEN

Medlemsblad för Lappmarkens släkt- och bygdeforskare
Nummer 2 - År 2013

Redaktörens rader

Skidor från Latikberg. Foto: Laila Eliasson

Nu har vintern äntligen släppt sitt grepp och mina skidor har förpassats till uthuset där hemma. Minnena finns dock kvar, från alla fina turer jag gjort i vinter. Jag kommer särskilt ihåg en februaridag, när jag satt vid Voymån och tittade på en utter som fiskade i en av vikarna nära mitt hemställe. Det är fantastiskt att se hur snabbt och lätt de ordnar sig ett skrovmål. Annat var det för nybyggarna i gamla tider. Tänk så många arbetsmoment det var innan de kunde hålla upp lite kornmjölsgröt i tallriken? Plöjningen av åkern, sådden, torkningen av kornet, tröskandet, malandet!

En omtalad nybyggare i våra trakter var Ryss-Abraham i Latikberg. Om honom kan du bland annat läsa i detta nummer. Ett barnbarn till honom, Johan Kristoffersson Hagelberg, fick någon gång för sig att tillverka ett par helgdags- eller friarskidor som bara skulle användas vid högtidligare tillfällen.

Han målade dem i guldockra och försåg dem med en röd kantbård och blomdekor. De fina skidorna inlämnades till Vilhelmina museum sommaren 2010 av Roland Vikström i Umeå, en ättling till Ryss-Abraham. Det är föreningens webbredaktör, Ingemar Nilsson, som visar upp skidorna på bilden här ovan.

Det är också med stor glädje jag nu låter publicera bilder på kyrkoherde Lars Dahlstedts brädspelsbord, vilket omnämndes i förra numret av Tjocka släkten. Det var i mitten av februari som ett barnbarnsbarn till kyrkoherden hörde av sig, Gullik Dahlstedt, och berättade att han hade fått ärva det här spelbordet efter sin farfar Helge Dahlstedt. Helge var son till Lars Dahlstedt. Enligt Gullik sades det att en snickare som hette Sundqvist hade tillverkat de ljusa möblerna som fanns i behåll från Helges barndomshem i prästgården, bl a brädspelsbordet.

Lars Dahlstedts brädspelsbord av björk samt spelplan av textil. Foto: G. Dahlstedt.

När jag nu sökt i Karl-Erik Gavelins böcker *Vilhelminaborna -1920* har jag bara lyckats hitta en enda snickare med efternamnet Sundqvist i Vilhelmina, närmare bestämt fjärdingsmannen, sockenvaktmästaren och snickaren Erik Mattias, som vi också berättade om i förra numret av Tjocka släkten. Är det inte märkligt hur saker och ting plötsligt kan kopplas samman och ge historien nya dimensioner?

Jag vill slutligen passa på att slå ett slag för sommarens Kulturvecka i Vilhelmina 8-14/7, vilken kommer att ha Nybyggartiden som tema.

Bland veckans alla aktiviteter kan nämnas nybyggardag på Sjulsbacken, fjällresa till Marsliden, ”prova-på-dag” i lieslåtter vid Hembygds museet, teatercafé i Folkets Hus, folkmusikkonsert i Vilhelmina Tingshus med Ulla-Britt Renman och Åke Sjöblom, teater om nybyggartiden i kyrkstaden, rollspel och mycket mera.

Lappmarkens släkt- och bygde-forskare kommer att ha öppet hus i Forskarstugan i Tingshuset fredag 12 juli -söndag 14 juli, kl. 11.00 - 16.00. Under de här dagarna finns alltid någon på plats som kan hjälpa er att söka i arkiven.

För mera information om Kulturveckan, besök hemsidan: www.nybyggurveckan.se

Ulla-Britt Renman och Åke Sjöblom kommer att framföra gamla spelmanslåtar på fiol under sommarens Nybyggurvecka. Foto: Margot Sjöblom

Föreningsnytt

Årsmöte

Släktforskningens dag firades i hela landet lördagen den 16 mars. Lappmarkens släkt- och bygdeforskare hade öppet hus med släktforskarhjälp och därefter hölls årsmöte. Verksamhetsberättelsen och bokslutet för 2012 godkändes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Årsmötet beslutade att medlemsavgiften ska vara oförändrad, 150 kr med 75 kr i tillägg för familjemedlem.

Inge Nilsson har under ett halvår arbetat med inskanning av gamla dokument som finns bevarade hos Vilhelmina museum. Efter årsmötet visade Inge en del av dessa dokument som återfinns på museets hemsida: www.museum.vilhelmina.se

Styrelsen omvaldes i sin helhet. För 2013 består styrelsen av

Ordförande	Carina Strömberg
Vice ordförande	Sune Edman
Sekreterare	UllaCarin Olofsson
Kassör	Evonne Sandqvist
Styrelseledamot	Björn Fahlander
Styrelsesuppleanter	Ingalena Marthin och Owe Ångquist

Revisorer och revisorsuppleant omvaldes för 2013

Revisor	Birgitta Olsson
Revisor	Ulla Almroth,
Revisorssuppleant	Lars-Gustaf Eriksson

Valberedningen omvaldes för 2013

Laila Eliasson
Margit Fahlén

Redaktörer är även i fortsättningen Laila Eliasson för Tjocka släkten och Inge Nilsson för hemsidan.

Ekonomi

Föreningens ekonomi har nu efter de svåra åren efter omstarten kommit i balans och kassabehållningen vid årets slut uppgick till 27 172 kr. Budgeten för 2014 omsluter 61 500 kr, varav de största posterna består av inköp och försäljning av böcker, föreningens medlemsblad och medlemsavgifter till Sveriges Släktforskarförbund och Hembygdsförbundet.

Verksamhet 2013

Under 2013 kommer föreningen att fortsätta med öppet hus med släktforskarhjälp i samband med de årliga helgaktiviteterna i Vilhelmina, under våren i samband med www-helgen och släktforskningens dag. I juli kommer möjligheter att finnas att söka sina nybyggarrötter under kulturveckan och tillfälle ges även under hösthelgen i Mikaelitid.

Medlemsmöten har under våren hållits i Marsliden, Vilhelmina och Ulvöberg och under hösten kommer aktiviteterna att fortsätta med intressanta och trevliga sammankomster. Studiecirkeln Doroteaborna kommer att fortsätta även till hösten. Vår beundran för Karl-Erik Gavelins outtröttliga arbete med Åseleborna och Vilhelminaborna och vår sorg över hans alltför tidiga bortgång, gör att vi vill färdigställa det arbete han påbörjade med Doroteaborna. Nybörjarkurser i släktforskning är alltid populära och vi är angelägna om att sprida kunskaper om hur man söker sina rötter. Många som börjar med släktforskning får ett intresse för resten av livet.

Släktforskar dagarna 2013

Även i år kommer föreningen att tillsammans med Bernhard Nordh-sällskapet delta vid de nationella släktforskar dagarna den 24 - 25 augusti i Köping. Vi kommer att ha med oss böcker för försäljning och material om Vilhelmina och södra Lappland. Förra året i Gävle besöktes vår monter av många med rötter i våra bygder. Städerna i Bergslagen har under årens lopp tagit emot många utflyttare från södra Lappland och vi hoppas på många intresserade besökare även i år. Välkommen om du bor i närheten eller har vägarna förbi Köping i augusti!

Gravstensinventeringen

Vi har i tidigare nummer informerat om gravstensinventeringen där alla kan medverka till att information om gravstenar bevaras. Gravstenarna är en viktig del av vårt kulturarv som idag, bl.a. på grund av nya säkerhetsbestämmelser, i allt större utsträckning försvinner från våra kyrkogårdar för alltid.

Lappmarkens släkt- och bygdeforskare kommer under sommarhalvåret med början den 5 juni genomföra dokumentation av gravstenarna vid kyrkogårdarna inom Vilhelmina. Du som bor på annan ort kan också vara med i inventeringen. Du har kanske föräldrar eller annan släkt med rötter i södra Lappland som är begravda på en kyrkogård på sin nya bostadsort.

På Sveriges släktforskarförbunds hemsida www.genealogi.se hittar du *gravstensinventeringen* i vänstra kolumnen. Där finns blanketter och instruktioner om hur du gör för att registrera direkt på hemsidan. Du som inte har tillgång till dator och Internet kan fylla i inventeringsblanketten och sända in till föreningen så registrerar vi in uppgifterna.

Föreningen för Smedsläktsforskning FFS

Bergsbruket har i flera hundra år varit en av Sveriges viktigaste näringar. I centrum för produktionen stod länge smederna. De tillhör en yrkesgrupp som är intressant på många sätt, exempelvis i att yrket gick i arv i kanske högre utsträckning än inom andra yrkesgrupper så att långlivade smedsläkter bildades, att de var tidiga med att anamma släktnamn och att ibland långväga flyttningar var vanliga. Många hade också utländskt påbrå.

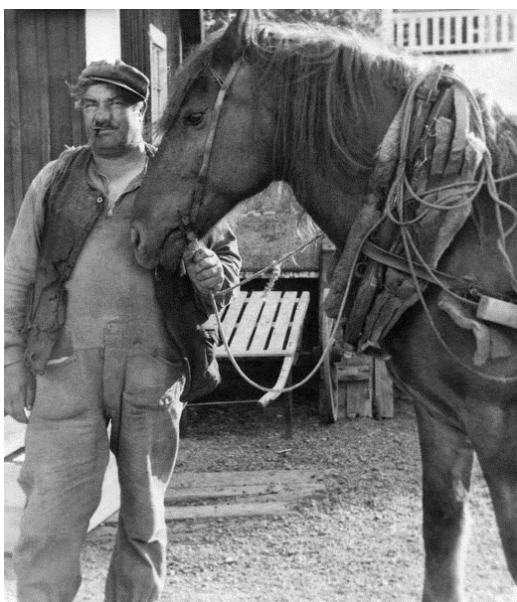
Att smed var ett relativt vanligt yrke gör att chansen är stor att man vid släktforskning träffar på smeder. Samtidigt gör de många flyttningarna att de kan vara svåra att följa. För att underlätta utforskandet finns Föreningen för Smedsläktsforskning, FFS. Föreningen är ett forum för alla med intresse för smeder. FFS arbetar med att samla och förmedla kunskaper om smeder och deras liv och släktskap.

Under de snart 20 år som FFS funnits har en databas byggts upp som för närvarande innehåller mer än 240 000 personer. Den publiceras regelbundet, hittills i form av CD/DVD, och är en stor hjälp för den som söker anorna till en smed.

Bland andra publikationer kan nämnas sammanställningar av smedsläkter, listor över järnbruk och brukspersonal, järnstämplor samt berättelser om smedernas liv. FFS har en egen tidning Smedsforskaren som vill förmedla gamla och nya rön om våra smeder och deras arbetsplatser. Medlemmar deltar aktivt med artiklar och bilder. Mer information om FFS och hur man blir medlem finns på föreningens hemsida:
<http://smedforskning.se>.

*Örjan Hedenberg
Förening för Smedsläktsforskning FFS
Anderstorpsvägen 16, 171 54 Solna*

Minnesbilden

Den här personen är nog bekant för många Vilhelminabor: Åkare Gustaf Edström. Född 1889 i Bodum i Ångermanland, död 1965 i Vilhelmina. Gustaf var känd både för sin storlek och styrka, men även för cigarren som han alltjämt hade i mungipan. Ofta körde han gods från järnvägens magasin till olika handlare inne i samhället. Han lär ha varit mån om sina hästar, vilka ofta var passgångare.

Hans hustru Frida, var blankstrykerska. Hon hade en liten firma där hon strök finare dukar och textilier och stärkte skjortkragar. Yrket lär hon ha lärt sig på andra sidan Atlanten, i Amerika. Tvärt emot Gustaf, var hon liten och späd. Hon avled 9 år före Gustaf, sommaren 1956.

Åkare Edström, 1940-tal. Fotograf okänd. Vilhelmina kommuns fotoarkiv.

Straffarbete och fattigdom – Om Lars Thomasson Laulas öde

Av Laila Eliasson

Länsmannan Hellgrén med vitt skägg. © Vbm

I Vilhelmina museums arkiv finns många dokument bevarade efter kronolänsmannan Per Anton Hellgrén (1828-1905). I sin tjänst fick han utföra allehanda slags uppdrag. Flera av dokumenten, som signerats av honom, vittnar om tragiska livsöden. Ett av dessa öden, som kom att uppsluka mig en decemberdag 2012, började med att jag läste ett utdrag ur ett tingsprotokoll daterat den 18 april 1887.

I protokollet står det att lappmannen Lars Thomasson Laula från Gardafjell stulit en gammal renko av Nils Andersson i Tengvattnet, Tärna. Stölden skulle ha skett i februari 1887 och vittnen i målet var Jon Nilsson Gorick (Gorik) och Nils Nilsson Barock (Barruk).

N. Barruk till vänster och J. N. Gorik till höger. © Vbm

I protokollet framgår det inte vilket straff Lars fick men det gör det däremot på ett intyg från Umeå cellfängelse, vilket utfärdades den 18 november 1887, i samband med att han avtjänat sitt straff och skulle frisläppas. Där står det att han dömts till att ”undergå åtta månaders straffarbete samt att i ett år vara medborgerligt förtroende förlustig” (se bild på nästa sida). Nu hade allt kanske varit frid och fröjd om Lars hade haft en ordnad tillvaro att återvända till efter avtjänat straff, men så var inte fallet.

*Häradsdomare
S. Lidberg © Vbm*

I ett utmätningsprotokoll från den 18 januari 1888 skriver länsmannan Hellgrén att han och häradsdomaren Sven Lidberg från Latikberg, begivit sig till Hacksjö by den 7 januari för att söka reda på Lars Thomasson, vilken då skulle vistas i byn. Hellgrén hade fått i uppdrag av kronofogden att kräva Lars på drygt 135 kronor, för en skuld till Per Erik Edén i Westernoret.

Väl framme i Hacksjö fick de tag i Lars som förklarade att han inga pengar hade att betala skulden med och medan han nyligen suttit i Umeå cellfängelse hade hans fru, med sju små barn, inte förmått hålla samman de få renkreaturen de ägde, så dessa sprang nu vind för våg i skogen. Efter hemkomsten hade Lars därför blivit tvungen att be Nils Nilsson Barruk och Jon Nilsson Gorik hjälpa hustrun och barnen med livsuppehållet.

All Lappmannen Lars Thomasson Sante i Luvafjell
hvilken utaf Åsele Härad-Rätt genom utslag
den 18 April 1857, blifvit dömd, att för första resan stöta
af befände kreatur ut i mark, undergå nitte
månader straffarbete samt att i ett år vara medborgerligt
förtroende förlustig, har berörde straffarbete härstädes undergått; betygar.

Umeå Cellfängelse den 18 November 1857.
Vilhelmina

Intyg påträffat bland länsman Hellgréns papper, Vilhelmina museum.

Dessutom hade "kommunens fattigvård och den enskilda välgörenheten nödgats träda emellan". I protokollet skrev länsman Hellgrén att "Under sådana förhållanden stodo utmättningsmännen alldeles redlösa".

Till slut övertalade man Lars Thomasson och Jon Nilsson att försöka leta reda på de renar Lars ägde och föra dem till Hacksjö by. Därefter skulle de så snart som möjligt underrätta länsman Hellgrén. Tanken var nog att kompensera skulden med renarna.

I den här stunden hade jag önskat att jag hade kunnat få sitta som betraktare där i Hacksjö by, för en sådär 125 år sedan, och lyssna på det samtal som fördes mellan männen, se deras miner och kroppsspråk. Även om protokollet finns bevarat, så kan man nog utgå från att där tänktes tankar som aldrig kom att fästas på papper. Själv undrar jag om länsman Hellgrén verkligen trodde på att Lars och Jon skulle hämta renarna, eller var det något som Hellgrén drog till med för att göra kronofogden lugn, för stunden? Två månader senare hade i alla fall länsmannen ännu inte fått något besked om återfunna renar och han såg sig tvungen att än en gång bege sig till Hacksjö för att leta reda på Lars Thomasson och Jon Nilsson. Som vittne hade han med sig nämndemannen Ivar Alexis Westin från Siksjö. När de än en gång sökt reda på de båda männen berättade Jon att han i sällskap med Lars Thomasson "sökt efter dennes renar, men icke påträffat mera än en matnyttig ren tillhörig Thomasson och som denne nödgats nedslagta för att lifnära sig och sin familj, och att han ytterligare sett 2ne mindre renar tillhöriga Lars Thomasson, men icke ansett det lönt mödan taga vara på dessa och fortskaffa dem till Hacksjö by, emedan de föga skulle betala kostnaden med fortskaffningen".

I protokollet står att i denna stund "togo utmättningsmännen Lars Thomassons öfvriga lösegendom i betraktande och befans densamma vara af så usel och ringa beskaffenhet, att den icke kunde åsättas högre värde än 9 Kronor. I huset fanns intet matförråd, dåliga säng – och gångkläder, allt vittnade om elände och största fattigdom. Och som den lösegendom och andra lösören Lars Thomasson således möjligen skulle ega icke uppgå tillsammans till 75

Kronor, eger således Lars Thomasson inga tillgångar hvarmed hans skuld till Per-Erik Edén enligt ofvan åberopade utslag, kan betäckas”.

Per-Erik Edén fick således inga pengar, vilket kanske gav honom både problem och dåligt humör. Mina tankar går emellertid främst till Lars Thomasson och hans fru med alla dessa barn. Vad hände med dem? Hur levde de sina återstående dagar?

I husförhörslängderna från 1875-1894 framgår att Lars och hans fru Kristina Josefina Larsdotter fick sammanlagt 10 barn, åtta pojkar och två flickor, varav tre av dem dog före ett års ålder. Ett av barnen, Kristoffer, föddes medan Lars satt anhållen och deras yngsta barn, Mattias, föddes ca 4 år efter frigivningen. Ett av de äldre barnen kom att bli känd som samisk aktivist och politiker, Elsa Laula, född 1877. Hon blev en av frontfigurerna i samernas kamp för medborgerliga rättigheter och 1904 valdes hon till ordförande i det nybildade ”Lappernes centralförbund” i Stockholm. Hon dog 53 år gammal i lungtuberkulos.

Elsa Laula. Fotograf okänd. Vilhelmina kommuns fotoarkiv.

I kyrkböckerna framgår att familjen kom att drabbas av ytterligare prövningar. Några dagar innan Lars ska fylla 53 dör han genom ”drunkning af våda”. Detta hände den 13/7-1899. I församlingsboken har han stått registrerad som ”skattelapp” medan hans hustru, förmodligen efter Lars död, tillskrivits epitetet ”fattiglapp”. Hon dog drygt 12 år senare, den 21/4 -1912. Vad hennes dödsorsak var, förtäljer emellertid inte kyrkböckerna.

Lapp-Lisa och ”Grårocken”

Av Laila Eliasson

Den 20 juni 2001 invigdes Lapp-Lisa museet i Mark, den by utanför Vilhelmina där Lapp-Lisa föddes den 8 oktober 1889.

Initiativtagare var Marks idéförening som genom ideella krafter lyckades hålla museet öppet sommartid flera år i rad. Som ofta blir fallet, när saker ska drivas ideellt och vid sidan av annat arbete, tog tiden och kraften inom föreningen slut och man bestämde sig för att upphöra med museet.

Någon gång under 2012 tog de därför kontakt med mig och undrade om museet i Vilhelmina kunde överta utställningen. Med tanke på det intresse som fortfarande finns kring nybyggardottern från Mark, som i samedräkt vallfärdade med sina religiösa sånger, tyckte jag det var en bra idé att utställningen gavs möjlighet att leva vidare om än på en annan plats.

Foto: M. Engberg.

© Vbm

Eftersom Lapp-Lisa invigdes till frälsningssoldat i kårens gamla lokal i en av kyrkstugorna intill Vilhelmina museum, tycker jag att miljön passar alldeles förträffligt för att delge andra berättelserna om denna speciella kvinna och hennes fantastiska karriär.

Under arbetet med att montera upp utställningen började jag fundera ifall jag kunde tänkas vara släkt med Lapp-Lisa, eller Anna-Lisa Öst, som nu var hennes rätta namn. Det är ju inte alldeles ovanligt att sockenbor är släkt med varandra på ett eller annat sätt och mycket riktigt var det så.

Anna-Lisas morfar visade sig vara min farfars farfar, Salomon Larsson f. 1796 i Volgsele. Om honom vet jag tyvärr inte så mycket men däremot känner jag till en del om Lapp-Lisas morfars farfar, tillika min farfars farfars farfar, Lars Anundsson Norlin Grårock (1728-1805). Han brukar omnämnas som ”Norge-Lapp” eller som ”Lappfödd” i olika sammanhang. Enligt Westerdahl (s.123) var han 19 år gammal när han hamnade som båtsman på 12:e roten i Anundsjö socken. Året var 1747.

Han förblev sedan i krigsflottan i 33 år, en anmärkningsvärt lång tid med tanke på att många ångermanländska båtsmän strök med i det Pommerska kriget (1757-1762). Under det här kriget tjänstgjorde de på en utrustad örlogsflotta i Stockholm och Karlskrona samt i galärflottan i Pommern, där de med sina flatbottnade roddbåtar försökte blockera de preussiska hamnarna. Av de sexton båtsmännen från Anundsjö som strök med, stupade sex i Pommern, nio i Karlskrona och en hemmavid i sviterna av en sjukdom han ådragit sig. Ofta var det så att sjukdomarna som drabbade soldaterna skördade fler liv än kulorna och striderna på slagfälten. I alla hänseenden var utsikterna att komma levande hem väldigt små (Bång s. 36).

Därför var det kanske inte så underligt att ”Grårocken” från Anundsjö så småningom valde att flytta till Hornforsen i Volgsele, 2 mil utanför Vilhelmina. Året var 1788 då Konungens Befallningshavande beviljade en nybyggesanläggning vid Hornforsen (1). ”Grårocken” var då 60 år gammal. En av de förmåner som gavs till nybyggarna var just detta att de befriades från knektutskrivning.

När jag tittat i mina släktforskarpaper tror jag emellertid att den främsta anledningen att ”Grårocken” flyttade till Volgsele var att förhindra att hans två söner, Eric och Lars, också skulle hamna i krigsflottan. Det är nämligen dem som står som sökanden för nybygget.

Lars, kom att förbli i Volgsele fram till sin död 1802. Eric var, enligt Gavelins noteringar, en mera rastlös själ och flyttade 1792 till Järvsjö, sen till Hacksjö ca 1800 och Degerfors 1804. Gavelin har även skrivit att ”Grårocken” återvände hem till Anundsjö 1793. Jag har inte lyckats bekräfta att årtalet stämmer men däremot har jag kunnat konstatera i Dödboken att han dog den 2 juli 1805 (av hjärtslag) och begravdes den 14 juli i Anundsjö. Det är kanske rimligt att tänka sig att det tog drygt 5 år att hjälpa sönerna att upparbeta ett bärkraftigt nybygge i Volgsele.

Vid Hornforsen syns än i dag grunden efter Lars Anundsson Norlins och hans söners första stuga. Till minne av dessa första pionjärer i Volgsele har Ragnhild och Sigvard Ögren låtit resa en minnessten alldeles intill husgrunden. Ragnhild är också hon ättling till ”Grårocken”.

Om ni är intresserade av att besöka minnestenen, får ni gärna kontakta mig för att få vägbeskrivning: 070-27 33 826.

Sigvard och Ragnhild Ögren vid minnesstenen vid Hornforsen i Volgsele. Foto: Margret Alenius.

Ni som är intresserade av att ta del av utställningen om Lapp-Lisa i sommar är Vilhelmina museums öppettider följande:

<i>1 - 23 juni</i>	<i>10.30 - 15.00</i>
<i>24 juni - 4 augusti</i>	<i>10.30 - 17.30</i>
<i>5 - 31 augusti</i>	<i>10.30 - 15.00</i>

Anmärkningar

- 1) Denna uppgift har jag hämtat ur O. Petterssons *Gamla byar i Vilhelmina*. Gavelin anger att det är år 1786 som "Grårocken" kommer till Volgsele, vilket också Bång skriver som det år då sönerna Lars och Eric anlägger nybygget. I husförhörslängderna hittar jag "Grårocken" och sonen Lars noterad i Volgsele våren 1785. Eric däremot finns registrerad i Husförhörslängden ett år senare, den 6/5-1786. Uppenbarligen har i alla fall två av familjemedlemmarna befunnit sig i Volgsele redan 1785.

Källor:

Bång, Roland.	(?) Kolonisationen av Vilhelmina. En studie av de första nybyggarnas geografiska och sociala ursprung åren 1752-1798. C-uppsats, Historiska Institutionen, Umeå Universitet.
Gavelin, K-E.	2001. Vilhelminaborna -1920.
Lapp-Lisa.	1950. Lapp-Lisa berättar sitt liv.
Pettersson, O.P	1946. Gamla byar i Vilhelmina, del. III.
Westerdahl, Christer.	2008. Sydsamer – från Bottenhavet till Atlanten.

I övrigt har jag hittat uppgifter om "Grårocken" i

Anundsjö kyrkoarkiv:
 Dödboken 1796-1838.
 Förteckning över Båtsmän 1749-1760.
Vilhelmina kyrkoarkiv:
 Husförhörslängd 1781-1806

Välkommen hem ryska desertörer!

Av Carina Strömberg och Laila Eliasson

Efter Sveriges sista krig, kriget mot Ryssland som slutade 1809 bl.a. med slaget vid Ratan, deserterade flera ryska soldater och begav sig långt in i landet. Kejsaren av Ryssland, Alexander I, som regerade mellan 1801-1825, var angelägen om att desertörerna skulle komma tillbaka. Han utfärdade ett manifest 1814 som stadgade att de som önskade återvända till sitt fädernesland skulle kunna göra det utan att straffas. Denna uppmaning hörsammades tydligen inte i någon högre utsträckning. En allmän kungörelse utfärdades sedan 1820 för att få de ryska undersåtarna att anmäla sig frivilligt hos magistraten i Umeå eller ”wederbörande Kronobetjening”.

Allmän kungörelse

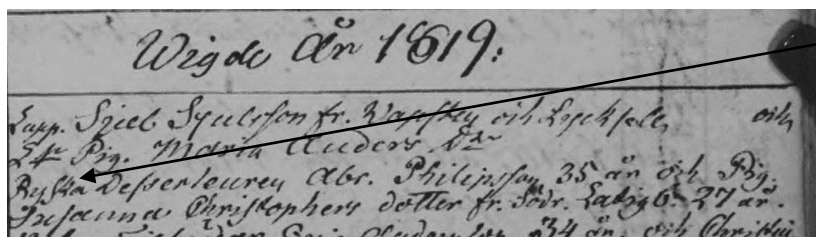
I anledning af Hans Majt Kejsarens af Ryssland, genom dess i Stockholm Residerande Minister, hos Kongl Majt gjorde begäran att de Ryske undersåtare, hvilka sedan sista kriget emellan Sverige och Ryssland ännu äro kvar här i Riket och önska att åter begifva sig hem, måtte erhålla underrättelse att de, enligt ett Kejserligt Manifest den 31 augusti 1814, utan ansvar för den längre tid de varit borta från sitt Fädernesland, äga rättighet att dit återvända, har Kongl Majt i Nåder anbefalt mig att skyndsammelingen inkomma med underdånig Rapport, huruvida inom detta län finnas någre Ryske undersåtare och i sådant fall uppgifva, ej mindre deras antal, namn och lefnadsyrken eller om alla eller några av dem önska att till Ryssland återvända. Till underdånigste följe deraf, antydes alla här i länet nu vistande Ryske undersåtare, att genast anmäla sig hos Magistraten här i staden eller wederbörande Kronobetjening.

Westerbottens lands Cancellie den 28de Mars 1820.

Af Schmidt.

Det kom ryssar även till våra trakter, och ättlingar finns ännu kvar. Den mest omtalade torde vara Ryss-Abraham, Abraham Philipsson, född 1784 i Moskva. I O.P.Petterssons Gamla byar i Vilhelmina III sid 35 ff berättar O.P. livfullt om de ryska desertörernas äventyr:

”När kriget mellan Sverige och Ryssland utbröt 1808, blev Abraham Filipsson uttagen till soldat och sänd att kämpa mot svenskarne. Det säges, att även två av hans bröder blevo uttagna till soldater. När ryssarna gjorde sitt anfall i Umetrakten, var Abraham Filipsson med. Vid striden på Röbbäcksänget rymde han och bröderna från den ryska truppstyrkan och flydde in i Umeå stad, där de sällade sig till en ryssfientlig familj, och av den blevo de tre desertörerna väl mottagna, och de blevo under det första dygnet i största hemlighet nedsänkta i en brunn och sedan väl dolda i huset hos sina gynnare”. När de ryska trupperna lämnat Umetrakten skickades Abraham till kronofogden Lindahl i Lycksele, där han kom att arbeta som dräng i några år. Det var också där han lärde sig det svenska språket. Kronofogden önskade få honom gömd längre inåt landet och sände honom därför till sin bror, kyrkoherde Olof Ersson Lindahl i Vilhelmina. Abraham blev dräng i prästgården samtidigt som Susanna Kristoffersdotter från Latikberg var piga där och på så vis träffades de två.

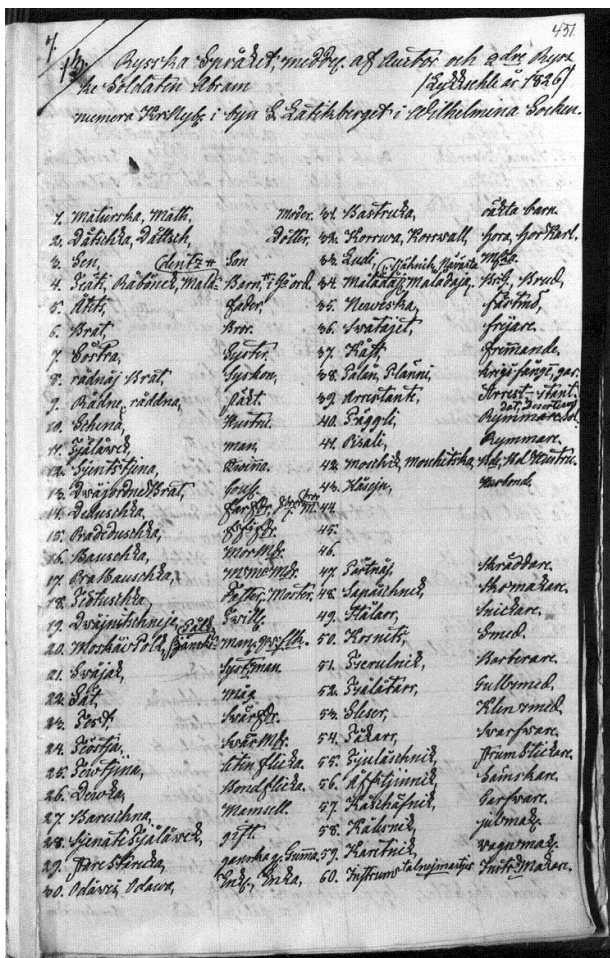
I Vilhelmina kyrkoarkiv finns vigseln mellan Abraham och Susanna antecknad den 7 mars 1819 Ryska Deserteuren Abr. Philipsson 35 år och Piga Susanna Christophersdotter fr. Södr. Latikb. 27 år (Lysnings- och vigselbok för åren 1814-1861).

I Gamla byar i Vilhelmina, berättar O P Pettersson att Abraham var liten och späd till växten, mörkhyad och hade starkt glittrande ögon. Han var kvick och hade ett häftigt humör. När han kände sig uppretad av Susanna, så brukade han säga att han skulle resa tillbaka till Ryssland. ”Ja nog får du göra det” brukade Susanna svara. ”Jag ska rusta i ordning färd säcken åt dig”. Sedan lade hon i underkläder och mat i en säck åt honom. Men när säcken var packad och klar, var det dåliga humöret som bortblåst och ”han gav sig till att skratta och prata med Susanna på det allra vänligaste sätt, och ingen resa blev det av för honom”. I Husförhörslängden finns familjen i Södra Latikberget antecknad med barnen Christopher Abraham född 1820, Maria Dorothea 1823, Philippus Constantin 1826 och Eric Johan 1829.

Husförhörslängd för åren 1804-1820

I alla husförhörslängderna finns anteckningar om att Abraham var ryss, ”Inflyttad från Ryssland”, ”Är född i Moskva, kom därifrån 1809”, ”Inflyttad år 1808”. Abraham var ärlig med sin härkomst och man kan inte påstå att prästerna var angivare, trots den kungörelse som anmodade ryssar att ge sig till känna.

I Uppsala Universitetsbibliotek finns uppteckningar av ryska ord, nedskrivna av J. Nensén 1826 i Lycksele (signum R 649-650). Informanterna var två ryska soldater, varav Ryss-Abraham var den ene. Den andre skall ha hetat Matts Thomasson Neninder och ha varit född i närheten av Narva och lär ha dött i Häggås i Dorotea 1854. På sammanlagt 26 boksidor har Ryss-Abraham förmedlat ryska glosor om allt mellan himmel och jord, t ex ord för familjemedlemmar, födoämnen, kroppsdelar, byggnader, soldatmunderingar, soldatstraff, växter, djur, svordomar mm.

Efter giftermålet med Susanna blev Abraham nybyggare i södra Latikberg. Om kriget lär han inte så gärna ha velat prata men han brukade säga att han ”fått mycke frys, mycke stryk och mycke svält”. Han längtade aldrig tillbaka till fäderneslandet. Abraham dog den 11 januari 1849.

Många har släktforskat på ättlingarna till Ryss-Abraham. Från denna man utgår bl.a. släkterna Hagelberg och Jäger.

Ur Nenséns uppteckningar: ”Ryska Språket. Meddel. Af Auctor och 2dre Rysske Soldaten Abram/ Lycksehle år 1826/ numera K.Nyb. i byn S. Latikberget i Wilhelmina Socken”.

Ryss-Abrahams ättlingar samlade i Latikberg sommaren 2009. Foto skänkt av Åke Rudoff.

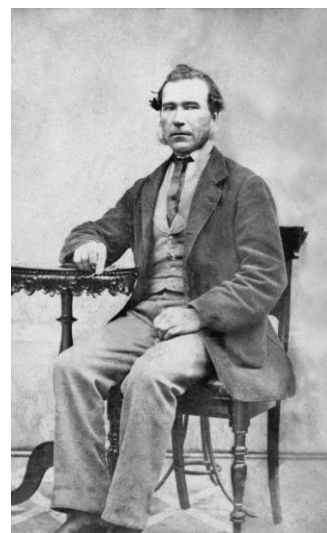
Sommaren 2009 anordnades en minnesträff för Ryss-Abraham i Latikberg, där sammanlagt 90 ättlingar till honom samlades i bygdegården.

Åke Rudoff. Foto: Christina Rudoff.

I samband med träffen satte man upp en minnestavla över Abraham, Susanna och barnen. Den placerades på den plats där man tror att deras stuga stod. På bilden till vänster står Åke Rudoff vid minnestavlan.

Åkes morfars mor, Maria Zenobia Pehrsson, var gift med Ryss-Abrahams yngste son, Erik Johan Rudoff (bilden till höger).

E.J Rudoff. Okänd fotograf.

Lappmarkens släkt- och bygdeforskare

Plusgiro: 86 48 93-3

Medlemsavgift: 150 kr, familjemedlem 75 kr

Hemsida: www.lsbv.vilhelmina.com

E-post: lappmarkenssbv@vilhelmina.com

E-post till redaktör: laila.eliasson@vilhelmina.se